

Asia: VN/30511/2023

Työ- ja elinkeinoministeriön lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi työriitojen sovittelusta ja eräiden työtaistelutoimenpiteiden edellytyksistä annetun lain muuttamisesta

Lausunnot

Yleiset huomiot

Kuntoutusalan Asiantuntijat ei näe tarpeelliseksi työmarkkinamallin muuttamista hallituksen esittämällä tavalla. Yhdymme lausunnossamme Akavan näkemyksiin. Pidämme esitystä tarpeettomana ja ennakoimme sen aiheuttavan epävakautta ja epäselviä tilanteita työmarkkinoilla. Esityksen tasa-arvovaikutukset ovat samoin huolestuttavia, koska esitys saattaa heikentää sukupuolten välistä tasa-arvoa.

Sopimustoiminnan rajoittaminen lainsäädännöllä hallituksen esityksen mukaisesti on tarpeetonta. Työmarkkinoita tulee kehittää, mutta esitetyn sijaan palkanmuodostuksen tulisi perustua alakohtaisuuteen ja eri sopimusalojen tulisi voida sopia palkoistaan alan tilanne huomioiden. Kuntoutusala on naisvaltainen toimiala, jossa usean ammattiryhmän palkkojen kehitys on jäänyt muista jälkeen. Annettu esitys uhkaa estää palkkavinouminen korjaamisen tulevaisuudessa. Valtakunnansovittelijan ja sovittelulautakunnan tulisi pystyä edistämään sovittelutoiminnallaan alakohtaista palkanmuodostusta eikä olla sen esteenä.

Nykyinen lakiesitys aiheuttanee tulkintaongelmia ja epäselvyyksiä. Esitystä ei tulisi toteuttaa. Mahdollisen uuden työmarkkinamallin rakentaminen kuuluu työehtosopimuksia solmiville liitoille ja neuvottelujärjestöille, mikään muu taho ei voi tällaista mallia sopia tai sanella näiden puolesta.

Kuntoutusalan Asiantuntijat yhtyy Akavan näkemykseen lain voimaantulon ajankohdan epäsopivuudesta. Työehtosopimuksista neuvotellaan syksyn 2024 ja kevään 2025 aikana. Uuden, merkittävän sääntelyn voimaan tulo kesken neuvottelukierroksen häiritسی neuvottelua ja vaarantaisi osaltaan sujuvan sopimuskierron edellytyksiä.

Nykytila ja sen arviointi

Suomessa työehtosopimusjärjestelmä rakentuu sopimuksia neuvottelevista työehtosopimusosapuolista, työriitojen sovittelua varten olevasta valtakunnansovittelija – instituutiosta sekä työehtosopimukseen liittyviä oikeusriitoja ratkaisevasta erityistuomioistuimesta, työtuomioistuimesta. Toimiva työehtosopimusjärjestelmä edellyttää sekä työntekijöiden että työnantajien laajaa järjestäytymistä ja luottamusta osapuolten välillä. Luottamus perustuu yhteiseen tilannekuvaan yleisestä taloustilanteesta sekä riittävästä tiedonsaannista ja kustannuslaskennan läpinäkyvyydestä neuvotteluissa.

Valtakunnansovittelija on instituutio, jonka ensisijainen tehtävä on edistää työmarkkinoiden toimivuutta ja sovittaa työriitoja. Työriitojen sovittelusta annetun lain mukaan valtakunnansovittelijan on pyrittävä yhteistoiminnassa työmarkkinajärjestöjen kanssa edistämään työnantajien sekä työntekijöiden ja virkamiesten sekä niiden järjestöjen välisiä suhteita. Lain muuttaminen ilman työmarkkinajärjestöjen yhteistä näkemystä heikentää edellytyksiä valtakunnansovittelijan lainmukaisten tehtävien hoitamiseen ja osapuolten luottamusta instituution toimintaan. Luottamuksen menetys muodostaa uhkan instituution riippumattomuudelle ja puolueettomuudelle.

Valtakunnansovittelijalla ja lautakunnalla on oltava aito mahdollisuus alakohtaisten tarpeiden huomioimiseen sovittelu prosessin yhteydessä. Valtakunnansovittelijainstituutio on osa työehtosopimusjärjestelmää, jonka toiminnasta on pyrittävä sopimaan työmarkkinaosapuolten kesken. Näin voidaan tukea kestäväällä tavalla työmarkkinoiden toimintaa.

Hallituksen esityksen nykytilan kuvaus ei kuvaile tai esitä sellaisia työmarkkinoiden toimintaan liittyviä ongelmia, joihin myöhemmin esitettävät muutokset olisivat ratkaisu.

Yleisperustelut luvut 3–6

Kuntoutusalan Asiantuntijat yhtyy Akavan näkemyksiin hallituksen esityksestä, jolla pyrittäisiin toteuttamaan lain tasolla niin sanotun palkantarkistusten yleisen linjan noudattaminen, ja ulotettaisiin tämä periaate koskemaan myös sovittelulautakunnan työtä.

Esitys muuttaisi työmarkkinoiden valtasapainoa työntajien eduksi. Vaikka hallituksen esityksessä toistetaan useasti, etteivät muutokset rajaa osapuolten mahdollisuuksia sopia keskenään palkankorotuksista mitä tahansa, vaikuttaa muutos tosiasiallisesti koko neuvottelutilanteen muodostumiseen.

Samaan viittaa esityksessä arvioidut taloudelliset vaikutukset. Hallituksen esityksen mukaan ”esityksen muutoksen voidaan tulkita lisäävän vähäisessä määrin Suomen palkanmuodostusjärjestelmän koordinaation astetta”. Jotta palkkakoordinaation liitetyt myönteiset taloudelliset vaikutukset ylipäättään toteutuisivat, tämä merkitsisi puuttumista palkkaneuvotteluiden dynamiikkaan yleisemmin eikä ainoastaan sovittelijan tekemien ehdotusten kautta.

Esityksessä pidetään mahdollisena, että työriitojen neuvottelukustannukset vähenevät esitettyjen muutosten myötä, mutta tätä arviota ei varsinaisesti perustella. On myös mahdollista, että työriidat vaikeutuvat ja pitkittyvät, kun sovittelujärjestelmän mahdollisuuksia sovitella niitä rajoitetaan. Tällöin myös neuvottelukustannukset kasvavat.

Esityksessä ei pystytä arvioimaan lakimuutosten vaikutuksia työriitojen määrään edes laadullisesti. Esityksessä todetaan, että vaikutus voi olla työriitojen määrää lisäävä tai vähentävä. Miksi sääntelyä halutaan tehdä näin yksipuolisesti? Kuntoutusalan Asiantuntijat kannattaa Akavan esityksiä työriitalain uudistamisesta tavalla, joka lisää sovittelun ennakoitavuutta ja systemaattisuutta. Myös puolueettoman palkkatilastoinnin yhteinen kehittäminen ja hyödyntäminen osana sovittelutoimintaa vähentäisi tulkintaerimielisyyksiä ja lisää läpinäkyvyyttä. Näillä tavoin työriitojen sinänsä jo nyt vähäistä määrää saataisiin uskottavammin edelleen vähentymään.

Hallitus perustelee esitystä tasa-arvovaikutusten osalta nurinkurisesti siten, että tasa-arvolain tavoitteiden ei voitaisi tulkita estävän esityksen eteenpäinviemistä. Käytännössä esitys vaikeuttaa sukupuolten välisten palkkaerojen kaventamista Suomessa, mutta tätä ei haluta esityksessä tuoda julki.

Pykälät ja säännöskohtaiset perustelut

1 § *Lain tarkoitus ja soveltamisala*

Laki työriitojen sovittelusta ja eräiden työtaistelutoimenpiteiden edellytyksistä 1 ja 3§.

Sovittelulautakunnan puheenjohtajana tulisi voida toimia myös muu henkilö kuin valtakunnansovittelija tai tämän määräämä sivutoiminen sovittelija.

3 § *Valtakunnansovittelijan tehtävät*

-

11 § *Sovinnon aikaansaaminen*

Kuntoutusalan Asiantuntijat ei pidä esitettyjä muutoksia tarkoituksenmukaisina tai perusteltuina. Yleinen linja terminä on tulkinnanvarainen ja sen syntymiseen voi liittyä huomattavia, toisistaan poikkeavia näkemyksiä työmarkkinoilla.

Yleinen etu on tilanne -ja kontekstisidonnainen termi. Tällaisen termin käyttö edellyttäisi sen yksityiskohtaista ja selkeää määrittelyä. Nyt yleinen etu määritellään tavalla, joka jättää työmarkkinoiden toiminnan kannalta oleellisia asioita huomioimatta. Eesityksen mukaan esimerkiksi yhdenvertaisuuteen, työvoiman saatavuuteen tai samapalkkaisuuden teemoja ei saisi huomioida osana yleistä etua.

13 § *Sovintoehdotus ja sovittelun keskeyttäminen*

Kuntoutusalan Asiantuntijat ei pidä esitettyjä muutoksia tarkoituksenmukaisina tai perusteltuina. Erityisesti sovittelijan mahdollisuus poiketa jo itsessään tulkintaeroja aiheuttavasta yleisestä linjasta on epäselvä. Ei ole kohtuullista ajatella, että sovittelijan tulisi arvioida antamiensa esitysten vaikutukset työmarkkinoiden toimivuuteen, kansantalouden kantokykyyn ja kilpailukykyyn sekä julkisen talouden kestävyYTEEN.

5 §

-

6 §

-

Mäkinen Tiina
Kuntoutusalan Asiantuntijat ry